

MEZINÁRODNÍ MOBILITY VĚDECKO-VÝZKUMNÝCH PRACOVNÍKŮ, NOVÉ PODPŮRNÉ NÁSTROJE NA VŠCHT PRAHA

ANNA MITTNEROVÁ

*Vysoká škola chemicko-technologická v Praze, Zahraniční oddělení, Technická 5, 166 28 Praha 6
Anna.mittnerova@vscht.cz*

Klíčová slova: mezinárodní mobility, vědecko-výzkumný pracovník, HR AWARD, průvodce legislativou, Welcome centre, koordinace sociálního zabezpečení, mezinárodní zdanění příjmů

● <https://doi.org/10.54779/chl20220259>

Politiky a strategie Evropské komise (DG RTD) pro výzkum, vývoj a inovace

Před 10 lety (2011) představilo Generální ředitelství Evropské Komise pro výzkum a inovace (DG RTD) ve svém sdělení Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů strategii Evropa 2020 „Unie inovací“¹ a její stěžejní iniciativy v oblasti vědy, výzkumu a inovací. Jednou ze součástí nového návrhu této strategie, která se promítla do tehdy nově připravovaného rámcového programu HORIZON 2020 (2014–2020) a i do národních politik a programů členských zemí na podporu vědy, výzkumu a inovací, bylo zavedení opatření, která by měla odstraňovat překážky a hledat cesty k mezinárodní spolupráci a mobilitám vědeckých pracovníků v evropském výzkumném prostoru. Nové iniciativy se měly zaměřit na zvyšování kvality doktorského vzdělávání, vytváření atraktivních podmínek pro zaměstnávání a vyvážené zastoupení žen a mužů ve vědecko-výzkumných kariérách. Mobility vědecko-výzkumných pracovníků v příští dekádě měly probíhat napříč zeměmi a odvětvími, na základě otevřeného náboru na veřejných univerzitách a ve veřejných výzkumných institucích a vzhledem k nízké demografické reprodukci v evropských zemích měla Unie podpořit i příliv mladých talentů ze třetích zemí. Bylo doporučeno i vytváření evropských doplňkových penzijních fondů. V nadcházejícím programovém období v letech 2014–2020 mělo být zajištěno přeshraniční (cross-border) fungování výzkumných organizací a infrastruktur a jejich otevřenost celé evropské výzkumné komunitě, zajištěno financování v mezinárodním kontextu, zjednodušená pravidla poskytování veřejné podpory VaV, sjednoceny vnitrostátní strategie a akce pro mezinárodní spolupráci ve vědě a výzkumu. Výsledky z veřejně financovaného vědeckého výzkumu a vývoje měly být šířeny a sdílány prostřednictvím otevřeného přístupu k publikacím a údajům (Open-Access).

V evropském rámcovém programu HORIZON 2020 byl alokovan na specifický program Marie Skłodowska-Curie Actions (MSCA) podporující mezinárodní mobility výzkumníků rozpočet 6162 (cit.²) milionů EUR, což je 8 % z celkového rozpočtu programu. Jelikož byl v návrzích projektů MSCA obrovský převis a dal se očekávat i další nárůst, došlo k rozhodnutí, že ty návrhy projektů, které v hodnocení na úrovni Evropské komise uspějí a splní požadovanou bodovou hranici pro financování, ale nedostane se na ně z důvodu nedostatečného množství rozpočtových prostředků na danou výzvu na straně Evropské komise, bude možné financovat z prostředků ESIF alokovaných do národních Operačních programů³. MŠMT tuto možnost využilo a prostřednictvím Operačního programu Výzkum, vývoj a vzdělávání (OP VVV), specifické priority „Mezinárodní mobilita výzkumných pracovníků – MSCA-IF“⁴ podpořilo kvalitní projekty podávané českými VO (výzkumné organizace, to je VŠ a v.v.i.) ve výzvách programu MSCA HORIZON 2020.

Podpora mezinárodních mobilit ve vědě a výzkumu v programovém období 2021–2027

V uplynulých deseti letech měly české VŠ a v.v.i. možnost získávat nové zkušenosti s mezinárodními mobilitami vědeckých pracovníků, vytvořit si vnitřní systémy a strategie na řízení lidských zdrojů v oblasti mezinárodního zaměstnávání a vysílání vědců do zahraničí, mnohé VŠ a v.v.i. již získaly značku „HR Excellence in Research Award“ (cit.⁵) za příkladný přístup v péči o lidské zdroje ve vědeckém prostředí ve smyslu dodržování principů stanovených v „Evropské chartě pro výzkumné pracovníky a Kodexu chování pro přijímání nových pracovníků“⁶.

Nový rámcový program HORIZON EUROPE pro výzkum, vývoj a inovace zahrnuje opět specifický program Marie Skłodowska-Curie Actions a je na něj alokováno 6,8 miliard EUR. V České republice se již letos očekávají výzvy v rámci nového Operačního programu Jan Amos Komenský (OP JAK)⁷, ve kterém je v prioritní ose P.1. obsažen specifický cíl SC 1.1 (cit.⁸), zaměřený na „Rozvoj a posilování výzkumných a inovačních kapacit a zavádění pokročilých technologií“. Tento specifický cíl bude zahrnovat v rámci rozvoje institucionálního prostředí VO i podporu internacionalizace, podporu zahraničních mobilit pracovníků ve výzkumu, aktivity na poskytování účinné pomoci zahraničním výzkumníkům, např. zřizováním a činnostmi „Welcome offices“ s poskytováním asistenčních služeb pro příchozí kvalifikované (zejména zahraniční) pracovníky. Očekává se i změna institucionálního prostředí VO v příslušném nastavení vnitřních procesů, v rozvoji kompetencí zaměstnanců tak, aby bylo prostředí VO příznivé nejen pro přijíždějící zahraniční výzkumníky, ale aby napomáhalo i osobnímu kariéřnímu rozvoji všech

výzkumných pracovníků, umožňovalo jejich mobility do zahraničí a zvyšovalo jejich schopnost realizovat nové záměry a přístupy k vytváření nových mezinárodních vazeb⁹.

VŠCHT Praha, nové systémy a podpůrné nástroje po mezinárodní mobilitě

Výzkumné týmy z VŠCHT Praha se dlouhodobě velmi aktivně zapojují do rámcových programů EU¹⁰ a dalších programů mezinárodní spolupráce. Výzkumné týmy zaměstnávají nejen české, ale i zahraniční studenty doktorských studijních programů (DSP). V roce 2019, před vypuknutím pandemie SARS-Cov-2 bylo na této vysoké škole zaměstnáno (včetně částečných pracovních úvazků či DPP) celkem 162 cizinců (M=79, Ž=83), z toho 78 cizinců z třetích zemí světa (z 27 zemí) a 56 cizinců ze zemí EU, včetně Slovenska (32 osob). V roce 2021 jejich počet mírně vzrostl i přes striktní pandemická opatření. Krom toho na VŠCHT hostovali na krátkodobých návštěvách a na různě dlouhých stážích i další zahraniční vědci a akademičtí pracovníci, které jsme nově začali zahrnovat do centrální evidence cizinců působících na této škole. Aby bylo možno agendu zvládat a nedocházelo k pochybením při vyřizování administrativních povinností vyplývajících z národní a mezinárodní legislativy, byl navržen a vytvořen za podpory projektu financovaného z OP VVV, KA9 „Řízení mobility zahraničních pracovníků“, informační systém MOBIS¹¹ pro registraci všech přijíždějících a stávajících zahraničních pracovníků a hostů. Systém se velmi osvědčuje, zejména umožňuje elektronické schvalování příjezdů nebo zaměstnání již stávajících zahraničních studentů DSP, nových pracovníků nebo hostů nadřízenými osobami na příslušném pracovišti a fakultě, umožňuje sledovat vazbu mezi termíny povolení k pobytu, případně délkou pobytu v ČR v návaznosti na uzavřené pracovní smlouvy a dohody o hostování a upozorňuje včas příslušné pracoviště i samotného pracovníka na blížící se expiraci povolení k pobytu nebo konec pracovní smlouvy. Zároveň byla navržena struktura a vytvořen obsah webových stránek Welcome centra¹² pro zahraniční vědce. Stránky obsahují informace o náležitostech, které je nutno vyřizovat před příjezdem do ČR, po příjezdu, při nástupu do zaměstnání, během pobytu a při jeho ukončování. Stránky rovněž obsahují praktické informace o životě

v Praze, aby tak usnadnily cizincům lepší integraci do nového prostředí.

Agenda mezinárodních mobilit zahraničních výzkumníků a doktorandů, kteří se podílejí na řešení výzkumných projektů, je velmi komplexní a komplikovaná. Při zaměstnávání nebo hostování cizinců je nutné řešit náročnou administrativu vyplývající z legislativy v oblasti cizineckého práva, pracovního práva, u evropských mobilit je důležité znát a dodržovat pravidla koordinace systémů sociálního zabezpečení v rámci EU/EHP a Švýcarska, se kterými souvisí i zdravotní pojištění. Nesmí se opomíjet ani legislativa mezinárodního zdanění příjmů, týkající se fyzických osob a jejich zaměstnavatelů, vyplývající z daňových zákonů různých zemí a z ustanovení bilaterálních smluv o zamezení dvojímu zdanění. Na základě dosavadních zkušeností a po absolvování četných odborných kurzů a školení byla autorským kolektivem vedeným Ing. A. Mittnerovou napsaná a vydaná příručka pro české VŠ a v.v.i. s názvem „Zaměstnávání a hostování cizinců v českém akademickém prostředí“¹³. Publikace je průvodcem související legislativou a podává přehled úkonů a administrativních náležitostí, které je nutné vyřizovat při různých formách a délkách pobytů cizinců na českých VO a obsahuje i praktické rady, např. s jakým předstihem začít příjezd nového zahraničního pracovníka vyřizovat, co by měl zahraniční vědec vědět o systému sociálního pojištění a zdanění příjmů v České republice a jaké povinnosti má ve státní daňové rezidence.

Neméně komplikovaná je i legislativa související s výjezdy a pobyty vědeckých pracovníků do zahraničí, ať již do členských zemí EU/EHP a Švýcarska nebo do třetích zemí světa. Stejným autorským týmem byla napsaná a vydaná i druhá publikace „Výjezdy do zahraničí v akademické sféře“¹⁴, průvodce související legislativou v mezinárodním kontextu v oblasti práva cizineckého, pracovního, sociálního zabezpečení, zdravotního pojištění (pro EU a třetí země smluvní a nesmluvní) a mezinárod-

řešení výjezdů zaměstnaných studentů DSP na zahraniční staže podpořené z programu ERASMUS.

Díky projektu s názvem „Průvodce administrativou pro internacionální pracovníky v akademickém prostředí“ PrAdIP, řešenému na zahraničním oddělení VŠCHT Praha v období 05/2020–12/2021, byl autorský kolektiv schopen nastudovat příslušnou legislativu, proškolit se v kurzech zaměřených na tuto problematiku a na základě získaných komplexních znalostí zpracovat texty těchto dvou publikací a souvisejících webových stránek¹⁵. Publikace byly vydány na konci roku 2021 jak formou tištěných brožurek, tak i v elektronické podobě, jsou přístupné ke stažení zdarma z katalogu Vydavatelství VŠCHT Praha¹⁶, podléhají licenci Creative Commons „Uveďte původ – Neužívejte komerčně – Nezpracovávejte“. Nejen tyto publikace, ale i další výsledky projektu PrAdIP jsou zveřejněny na webové stránce <https://eupro.vscht.cz/pradip>.

Závěr

Mezinárodní mobility jsou z hlediska politik v oblasti vědy, výzkumu a inovací nástrojem pro posilování konkurenceschopnosti evropského výzkumného prostoru, napomáhají rozvoji VO a zejména slouží kariéřnímu rozvoji samotných vědeckých pracovníků a pracovníc. Z hlediska administrativy a souvisejících legislativních náležitostí bývají mezinárodní mobility výzkumníků komplikované, a proto je velmi přínosné, když na VO fungují administrativní oddělení, která mají dobře proškolené pracovníky/ce, kteří tuto náročnou agendu dobře zvládají a dokáží tak ušetřit spoustu práce a času vědcům a akademikům, nejen těm českým, ale i těm, kteří k nám přijíždějí ze zahraničí.

Projekt „PRADIP“, podpořený z programu MŠMT INTER-EXCELENCE/INTER-INFORM, kód projektu LTI20003.

ního zdaňování příjmů. V publikaci jsou uvedeny i příklady různého typu pobytu v zahraničí, kdy je pracovník buď vyslán svou českou VO nebo zaměstnán pouze zahraniční institucí a zůstává na neplaceném volnu ve své domovské VO, případně má souběh zaměstnání ve dvou nebo více zemích, což je z hlediska administrativy velmi komplikovaný případ. Jeden z příkladů popisuje

LITERATURA

1. European Commission, Europe 2020 Flagship Initiative, Innovation Union: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/feb8c03e-523f-4437-9aa0-d27e71fe582c/language-en>, staženo 8. 2. 2022.
2. European Commission Factsheet: Horizon 2020 budget, https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/sites/default/files/Factsheet_budget_H2020_0.pdf, staženo 8. 2. 2022.
3. MŠMT, Národní informační den ke grantům MSCA, <https://www.msmt.cz/vyzkum-a-vyvoj-2/narodni-informacni-den-ke-grantum-msca>, staženo 8. 2. 2022.
4. MŠMT OP VVV: <https://opvvv.msmt.cz/aktualita/vyzvy-mezinarodni-mobilita-vyzkumnych-pracovniku-msca-if-msca-if-ii-msca-if-iii-a-msca-if-iv-metodicke-dopisy-k-pravidlum-pro-zadatele-a-prijemce-specificka-cast.htm>, staženo 8. 2. 2022.
5. HR AWARD, <https://www.h2020.cz/cs/eit-jrc-horizontalni-aktivity-auratom/veda-se-spolecnosti-a-pro-spolecnost/informace/novinky/hr-award-excelence-lidskych-zdroju-ve-vyzkumu>, staženo 8. 2. 2022.
6. Charta a Kodex pro přijímání výzkumných pracovníků, <https://euraxess.ec.europa.eu/jobs/charter>, staženo 8. 2. 2022.
7. OP JAK, <https://opjak.cz/>, staženo 22. 2. 2022.
8. MŠMT: OPERAČNÍ PROGRAM JAN AMOS KOMENSKÝ (2021–2027) Verze 2.2 (23. 9. 2021), <https://opvvv.msmt.cz/download/file5679.pdf>, staženo 22. 2. 2022.
9. MŠMT: Program podpory mezinárodní spolupráce, <https://www.msmt.cz/vyzkum-a-vyvoj-2/program-podpory-mezinarodni-spoluprace-ve-vyzkumu-vyvoji-a>, staženo 22. 2. 2022.
10. VŠCHT Praha, zapojení v projektech rámcových programů EU, <https://www.vscht.cz/veda-a-vyzkum/projekty/resene-projekty/rp>, staženo 8. 2. 2022.
11. MOBIS, <https://www.vscht.cz/kariera/zahranicni-vyzkumnici>, staženo 8. 2. 2022.
12. Welcome centre UCT Prague, <https://international.vscht.cz/international-staff>, staženo 8. 2. 2022.
13. Zaměstnávání a hostování cizinců, https://vydavatelstvi.vscht.cz/katalog/publikace?uid=uid_isbn-978-80-7592-112-3, staženo 8. 2. 2022.
14. Výjezdy do zahraničí v akademické sféře, https://vydavatelstvi.vscht.cz/katalog/publikace?uid=uid_isbn-978-80-7592-104-8, staženo 8. 2. 2022.
15. PrAdIP, <https://eupro.vscht.cz/pradip>, staženo 8. 2. 2022.
16. Vydavatelství VŠCHT Praha, katalog, <https://vydavatelstvi.vscht.cz/katalog>, staženo 8. 2. 2022.

- Mittnerová A.: Chem. Listy 116, 259–261 (2022).
- <https://doi.org/10.54779/chl20220259>